

S w ě t o z o r,

neylaciněšší spis obrázkový k rozšíření užitečných známostí
pro Čechy, Moravany a Slováky.

Číslo 51.

Wychází každou sobotu.

1854.

Hrad Gostřábí w Čechách.

Romantické a úrodné krajiny Litoměřického kraje w Čechách jsou vůbec oblíbeny a známy, krásné holé vrcholky středohorních chlumu, jednotlivé nepřístupné skály ozdobené jsou zříceninami četných hradů, mocně nás upomínajíce na dějiny našich předků, a temný obraz dávnověkého stavu naší vlasti nám před oči uvoďejících. Máme k těmto truchlým památkám putujeme; obrazotvornost nám nalije u prostřed těch pološestých zdí živými, rozmanitými barvami romantických život rytířů; každý sám byl svědkem jejich činnosti, jejich boji, lovu i hostin, a duchovně snažíme se rozeznati místa, kde jednotlivé části domácího života a hospodářství se nalezaly. Neobyčejná poloha, podivný zálad ce-

lého stavení, krásná výhledka buď do mírně utěšené krajiny, buď do romantických údolí, na vzdálené husté zarostlé hory je významná; však žádný w tom ohledu podivnější podobou nad zříceninu hradu Gostřábí (Habichtstein) nenyní. — W prostorném, kolem zelenotemnými vrchy obraubeném údolí na hraběm Kaunickém panství Novozámečtem rozprostírá se hladina velikého rybníka zblíží kebné mše, i širší znamenité. Četné vesnice a jednotlivé stavení vůkol něho na březích svých obraz w něm odrážejí, na západním konci bělá se krásné hraběcí sídlo, Nové Zámky, a u prostřed delšího břehu ku půlnocní straně stromů nade domky stromového městyse na trávnatém pahorku ohromná, na všechny strany wšitá žer-

nowá stála, nad ný opět jako orlíčej knížbo s po-
divením spatrugeme zbytky rytířského hradu, Ge-
strábji nazvaného. Dolegší okrag stály, tam, kde na
pahorku sedí, jen 226 kroků vůkol obnáší; mnohem
prostrannější dolegší okrag pro nebezpečné stráže obe-
giti se nedá, však nad dolegšíkem nymně na 10, ně-
kde i na 28 — 30 střevců dál se šíří a přemísuge.
Kdo ze strany Geste kypí k tomu hradu se blíží, a
do toho dalekého audolí s jeho lestanou hladinou
robníka sestupuje, vždy přetvápen býwá podivnou
toho hradu postawan, Roachowé arse co nespodob-
nější, gal gi obyčejně w biblických příběhách na
Araratě předstawanau widjwáme. Na blízku tato
podobá zmizí, když čněgij australs, rozpustliny a ne-
rownosti této ohromné hmoty žetebdněgi rozeznáme,
wsak nasse podobení tím měššho stupně dosáhne, po-
wážjeme, že člověk se odváží, na tomto ze wssech
stran nepřístupném místě obydlí sobě zvoliti, a celý
hrad na něm wystawěti. S wěnků aspoň za našich
časů není žádný přístup k tomu hradu se spa-
tření, a zvědawy, podnikawy pantuť musí u wšitě
stály po nebezpečném řebříku býwalau, nyní na pole
zasypanau studnj nahoru se wydrápati, kde po 24ti
we stále wysekanych, přítrhých a wyslapaných stu-
pných s trudností teprwé na předhradí se dostane, w
němž sobě někteří chalupníci z dolegšího měššhu své
zahradky založili. Na druhé předhradí kde to opět
přes stály a přítrže slezty; toto gest 36 str. zdělí i
šíří, a do čtyř stran newysokau zdi ohraženě. Zde
gsau we stále wysekane komory a síně, genž wry za
splizrnny, jiné pak za maršstale pro koně slaužily, ac-
koliv to k wšě welmí nepodobno, že obywatelé to-
ho hradu loně na tuto stálu byli dostati mohli. Mo-
žná, že býwal we stále snad negafy podzemnj pří-
chod, gehož nyní žádné stopy knalezenj negsau. Ne-
spodnější žalár tež we stále wysekany má neobyčej-
nau podobu džbánu, dele gest prostrannější, k ho-
regší dře vždy více se auží; ackoliv giž hogně za-
sypán, gest předce gestě 26 str. zhlaubj. W blízke
komírce našle se gestě tu konci předešlého století ko-
sti zjedeného člověka. Nymyšší hljda toho hra-
du, kde giž nepatrně známky býwalých obydlí se spa-
třugy, nad hladinou pod stálau 180 str. zwyšší strnj.
Polosfutých sklepů, chodeb a pokogů se tu nalezá
weliké množstwj, žádný se wsak bez nebezpečnstwj
žiwota do nich odvážiti nesmj. — Dole kolem stály
gsau domky měššhu s kostelem rozslaweně, který své
gměno po hradu zdědil. Kásta k obwšlému robnímu
obydlí a galáš zatwřelá newšimawost každodenního
nebezpečnstwj zregmě se u zdegšých obywatelů gwy,
poněwadž ge hrozěj wšutá stála w každém okamženi
zasypati může, a w skutku gest žernow (Sandstein)
místem tak giž zvětralý, že se geho rozdrobenj a
spadnutí pořad co báti gest; a r. 1813 a 1825 tak
weliké spaušty giž dolů spadaly, že pro uwarewání
wsseho neššstí tři robiny své domky docela roze-
bratí, a gude se usaditi přinuceny byly. Také při
powstalem ohni odrážjwá se plamen o wšutau stálu,
a tím wšec rozjiceny žiwel celému místu neogēnau
giž zkázau hrozí.

Drawj práci kníždy w rozpustlinách stálných a
we starých zděch, a welikým hmotem swých řezdel do
powětrj prchawagi, když kdo přistawuge řebřík k na-
wštjwenj hradu. Není docela wšě nepodobno, že
tento hrad, o gehožto dřewných držitelých nie nám
powědomo není, před časy jiné gměno nosjwal, a
že gměno Gestrábji od geho nynějších newpočetně-
jších obywatelů, od gestrábů pocházi. Snad náležel

také do počtu slaupejných hradů, genžto za časy
Wáclawa III., Gindřicha Korchanského a
Jana Lurenburškého tak tuze w Gedách se roz-
hognili, od Karla IV. wsak nazwijce dobyti a roz-
košáni byli; gistá historická swědectwj o tom zaupna
scházegj, aumyšlně rozboření wssech wnitřnjch pří-
bytů, wywrazení bran, tahacjch mostů a přehrad
zregmě na to slaužuge. W 15tém století siblela ge-
stě na podhradí měššhu wšew rytířů z Niesen-
burku, a gestě za Ferdinanda I. r. 1537 o ga-
témš Bernardowě z Niesenburku a na Ge-
strábji zmjnká se činj. Kaupj neb sňatkem bylo
snad toto rytířské sídlo panstwj nowozámeckému při-
wtěleno, ku kterému posud náležj. Toto panstwj by-
lo to gediné dědictwj, které Ferdinand II. wdo-
wě welikého wádec Albrechta Waldbsteina,
Isabelle rozené z Harrachu po truchlívém pádu
gegšho manžela ponechal. Roku 1655 zasnaučila se
Waldbstehnowa pozůstala dcera Marie Eližběta
s hrabětem Rudolfem z Kaunice, a toto krásné
panstwj za wěno mu přinesla, které od této doby
při geho robně napotád zůstalo. 3.

Amsterdam.

Amsterdam, hlavní město královstwj hol-
landského, a w Londynu gistě gedno z newdůležitě-
jších obchodních měst w Eurově, wystaupilo teprwa
tu konci 16ho století na tuto wš, na které dšlem ge-
stě stogj. Mnohé weliké města nasseho dšlu swěta giž
byly založeny, a mocj a bohatstwjim sljnuły, než ko-
mu na mysl připadnauti mohlo, že mizerná rybářská
weš w močálech a bačinách nžského pobřeží u Syderstě
žátoky (Südersee) na sewerozápadnjm konci Europp
k důstognosti měššstě, tím méně se slowností mocné-
ho a bohatého obchodnického města se powznese, w kte-
réž bude moci potom wšem městům směle po boku se
postawiti. — Teprwa we 12tém století počali přičin-
lívj rybáři tam, kde se řčeka Amstelka do Syderstě
žátoky wlěwá, sobě chalupy stawěti a bráže po břehu
proti bauřem a prudkým přjwalům mořským zasládati.
Wpády sarowých nepřátelských žryšů nutily ge, ná-
spy a ohradami swau dědimu uperowiti, která náležegj
panům z Amstlu, brzo měššeckem se stala. Wšwro-
bozenj Nizogemta od španielského gha dalo základ
k pozděgšj Amsterdamu slawě. Giž r. 1622 počital
100,000 obywatelů, a tento počet se do roku 1796
až na 217,000 rozmnožil. Francouzskými wástkami
owšem se zase zmenšil, ale giž opět na 210,000
dušj se udává.

Amsterdam se rozproštrá w podobě půl mě-
síce, gehožto rohy w moři se koněj a přistaw uža-
wřagi. Dšl Syderstě žátoky, při které ležj, gmě-
nuge se záliwem Y (wyslow Ey), a dšl sewernj
Hollandsko od gijného. Amstella, která celému mě-
stu gměno dala, a strže ně do Y teče, dšl ge na
dwě strany, starau a nowau. Basťty a waly ob-
stlicugj ge ze strany pevné země, přjsobj kolem nebo
dalekosáhly, širokým průtokem obraněm wěněč;
zde gsau ale rozebrané, a na wálích powitaly za-
hrady a stromoradi ku přjgennému procházení. We-
liké množstwj průtoků probjhá celé město, a na 90
ostrowů ho dšl, genžto 280 buď zděnými, buď dře-
wěnými mosty spogeny gsau, pod nimž wsak wšude
lobly a prámě (po hollandsku Treksuiten) sem tam
wšlowati mohou. Máí tedy Amsterdam welikau po-
dobnost s Benátkami, jen že tamto měššj žiwot w
gondoljch panuge, než zde. Mosty Hoop a Sluys,

Ze Hollandčané velice milovníci společenských zábav a veselého dobrodružství nejsou, snadno zge-
gidy povahy se dá vysvětliti. Sizinec nikdy se tak
osamělým cítiti nemůže, jako v Amsterdamě; nikdy
nenalezne tak málo pohostinstvího uvítání a služebné
zdvořilosti, jako zde; byby i nelepššími právob-
rými a poručnými listy zapátrán byl, brzo jen před-
ce na svůj hostinec poobmezen bude. Krásné po-
hlaví uvidíme velmi zřídka na veřejných schůzkách
a procházkách, častěji na bátech, koncertech a v di-
wadle. Amsterdamští mají mimo hollandské diva-
dlo ještě jedno francouzské a jedno německé. Mezi
národní hry a vyražení náleží jen tak nazvaná hra
v kolby (Kolbenspiel, jenž se s hedbávným, koží po-
tazeným mjeem hrage), a v zimě hánání na klušť-
kách (željzkách) a v saních po zamrzlém přístavu, v
čemžto Hollandčané severní bez odporu k nepřeví-
šenosti přivedli. Zvláštní obyčej panuje tu v
čas výročního trhu (Kermess), sjezto mládež vo uli-
cích se scházející vslecky děti z domovních dvorů
vyháněti a nimi svůj zástup rozhoniti právo má,
načež potom vsíchni v hromadě s newystalým křikem
po městě jako vogači s dřevěnými puštěmi, papjro-
vými granatýřskými čepicemi a malými bubínky po-
celý den táhnou. Za starodávných časů, jak pověst
praví, vyhrabalo pry několik slapečů kladeno eben,
a celé město tjm před zkřizem uhranilo — Obyčejný
život v Amsterdamě popisuje jeden cestovatel ná-
sledujícíjm způsobem: „Obyvatelé zdejší všlávagi

(Amsterdam)

velmi pozdě, v 9 hodin z rána gest u nich přišlo čas-
ně. K 10ti hodinám teprve po ulicích se hluk denního
života oživati začíná; v davu těžce nospějích náden-
níků a plavců, jenž v kvapném pospěchu s neobrat-
nými vozíčky o dvou kolech, neb s břemenem na
hlavě sem tam se protlačují, dostragí na zahá-
jecího diváka zřetelněji Židé; obratně Holanďanky
z venkova s gegich lesknatými ozdobami na hlavách
a čistým barevným oděvem dodávají této matence

živějších barev; černě oblečení švatoné (zváci)
frázeři u vážném mlčení, a klepáci na čisté se bly-
stějící vrata, oznamující krotovství, křesťany, švato-
by atd.; na robách polepených návěstími a pozvá-
ními prodávají se kolosové ořechy z asijských ostro-
vů; mlékaři u prostřed té tůle nalévají čeládce
ze svých velmi čistotných nádob; chlapi a Židé nás
mučí, abychom jim boty vplestíti dopřáli. Velké
ryby všech druhů, dlaně i tlusté wisegí u francouzů